

JEAN-TOUSSAINT DESANTI: OSUD FILOZOFA ALEBO PASCE VIERY VII. UVÄZNENÉ MYSLENIE H. ODVRÁTENIE

Spomínam si na deň (...), keď som stretol na bulvári Saint-Germain, na rohu ulice Saint-Benoît Maurica Merleau-Pontyho. Roky som ho nevidel. Prechovával som voči nemu náklonnosť, ktorú som tajil: „Strana“ zaväzuje. „Som si istý, že neveríš ani slovu, ako ťa poznám, z toho, čo píšeš do *Nouvelle Critique*.“ Spomínam si na svoju doslova neľudskú odpoveď: „To, čo si myslím, je moja vec. Avšak mojím problémom nie je pôsobiť dojemom, že myslím; mojím problémom je prinútiť myslieť si to, čo je vhodné si myslieť.“ Prijal som túto klerikálnu funkciu: nútiť myslieť si to, čo vyhovuje. „To, čo vyhovuje“. Komu? Za akým účelom? Tieto otázky som si nekládol. Bolo to dané. No toto dávanie sa nezaobišlo bez darcu.

Už desať rokov sme boli von z illegality. Dvojaký život sa už zdanlivo skončil. Vo Francúzsku sme už neriskovali smrť na rohoch ulíc. Zdalo sa, že podzemie bolo zbavené svojho tajomstva. Už nebolo sietí ukrytých v lesoch, všetko bolo zjavné a také „jasné“ – či nie? Kričalo sa za bieleho dňa, aby to videli a počuli „masy“. A Strana bola ako „dom zo skla“. „Nemáme čo skrývať, súdruhovia!“ A v istom zmysle to bola pravda. Celá záplava zjavných giest pozostávajúca zo zhromaždení, diskurzov, spisov, akcií a výmien sa vpisovala na povrch sveta. Bol viditeľný. Skrátka, Strana sa stavala na obdiv. Na tomto povrchu rysovala svoju podobu a uvádzala ju na scénu; stanovy, žiadosti, rozhodnutia, vedúci činitelia, „masové organizácie“, všetko toto vpísané na povrchu sa ukazovalo ako konfigurácia bez masky, ktorú mohol každý vidieť na vlastné oči.

Na rade bol „subjekt“, aby vystupoval na tejto verejnej scéne: hovoriť, písať, konať tu a tam, rozhodovať (málo), robiť za bieleho dňa úkony „života agitátora“. Na viditeľnom povrchu, kde sa vpisovala podoba Strany, táto sama sa vystavovala pohľadu a súdu ostatných. Videli ho a označili ako „člena Strany“ a aktéra v tomto divadle. Mohol o sebe otvorene povedať napríklad: „Do FKS som vstúpil vtedy a vtedy z takého a takého dôvodu atď.“ Svoje dôvody mohol objasňovať verejne: argumentovať, vysvetľovať s cieľom presvedčiť, používajúc adekvátnu rétoriku.

Všetko toto je pravda. V tom však nie je „pointa“. „Vstúpiť“ je sloveso. Zodpovedajúce substantívum však predsa len nie je „vstúpenie“, ale „primknutie“: vnútorný a substantiálny vzťah vymedzený v susedstve „subjektu“, ktorý sám osebe nebol účinkom scény. Vyriekol by som teda túto vetu vo forme paradoxu: to, do čoho „subjekt“ vstúpil pod

menom „Strana“, nebola táto viditeľná podoba, verejne vpísaná do povrchu vecí; bolo to celkom niečo iné. Ale čo?

Práve to, o čom som hovoril vyššie: akýsi kvázisvet vnútri zázemného sveta (arriere-monde).

V tomto bode svojho diskurzu som znovu pritlačený k múru. Ocitol som sa v tomto bode, spomeňme si, vo chvíli, keď po vyličení svojej situácie nedostatku bolo treba vyjadriť zmysel tohto nedostatku: hľadať hru spojení, ktoré ho označovali v symbolickom priestore. Ešte aj teraz som v tomto bode. Z toho, čo by som mohol povedať o okolnostiach, zjavných praktikách, strpených záväzkoch, maskovaných poblúdeniach, prehltnutých horkých pilulkách, na seba vzatých chybách, z tohto všetkého by sa mi nič nevyjasnilo, aj keby som rozprával a rozprával. Práve o to nejde. Ide o pevnosť primknutia, o nej treba hovoriť. Pevnosť, bez ktorej by sa všetko to, čo sa stalo a o čom by som mohol rozprávať, skĺzlo ako voda po pokožke. Dodávam, že skúmanie spôsobu bytia tejto oblasti primknutia sa týka práve problému, ktorý som sformuloval na začiatku tohto „odseku“. Oznámil som potrebu hľadať „spôsob spojenia oboch štruktúr“, symbolicko-telesného poľa a právom explicitného poľa idealít. Tu to máme. Práve len týmto spôsobom budem môcť pochopiť, ako som mohol v odpovedi Merleau-Pontymu vysloviť (predsa len typickú) vetu, ktorú dnes uznávam za „neľudskú“. Tiež som ti povedal, že tomuto problému som sa nemohol vyhnúť; a dodal som: „pre slová“. Ak sa v konečnom všetko prejavilo v zretazeniach slov (diskurzy, uznesenia, dokumenty, príkazy, „teoretické“ spisy atď.), potom sa treba snažiť zistiť, odkiaľ prichádzala k „subjektu“ váha slov, k spojeniu ktorých, ako sa domnieval, sa mal prinútiť. A strohá odpoveď, ktorú som sformuloval pred chvíľou, týkajúca sa „**kvázi sveta vnútri zázemného sveta**“, iba naznačuje bod, ku ktorému treba smerovať.

Všetko to, čo som sa pokúsil ukázať, čo sa týka „záchytných nádrží“ („bassins de capture“), „magnetov odkazových šípiek“ („attracteurs de fleches de renvoi“) a funkcie „šípiek posilnenia“ („fleches de renforcement“) tu nájde svoje plné využitie. A ukážem tiež spôsob jeho overenia **in concreto**. Naším problémom je totiž hľadanie štatútu istého nestáleho a krehkého vzťahu príslušnosti v susedstve podstatne mobilného „subjektu“, ako vieme, kvôli vzťahu „otvorenie-zatvorenie“ vlastnému symbolicko-telesnému poľu. Pripomeňme, že lokálne sa toto pole zatvára iba svojím otvorením. No tento vzťah príslušnosti sa ukázal byť pevný a substančiálny, zakorenený v „oblasti príslušnosti“, čo „subjekt“ nemohol odmietnuť ani pokladať za vzdialené od svojho susedstva. To bol záver, ku ktorému ma priviedol rozbor „dvojakého života“ v ilegálite: ustavenie cieľa symbolických odkazov, v ktorom odkazové šípky zostali uväznené. Práve toto **uväznenie** ma má teraz znepokojovať spolu so štruktúrou symbolického „podpriestoru“, ktorú ustavilo. Rád by som pochopil, ako tento „podpriestor“ prežil a pevne sa udržal, a to natolko, že do jeho sieť, ktoré sa v ňom prejavili, sa „subjekt“ aspoň čiastočne chytil. Domnievam sa, že som približne pochopil, ako sa ustavil z podmienok života v ilegálite, vyžadujúc zrod pojmu „neurčitej podstaty“ zvanej „Strana“. Avšak v zjavnom a otvorene vedenom politickom živote, ktorý po tom nasledoval v tomto živote, ktorý ponúkal zdanlivo jasné voľby a explicitne uvážené činnosti, na tejto scéne, na ktorej Strana vystupovala, hra symbolických odkazov a následkom toho oblast, kde obiehali a ostali uväznené, už nemohla byť presne tá istá. Veľmi jasne sa ohlasovalo, „Strana sa zmenila“, ako sa

hovorilo. Alebo aspoň „Má sa zmeniť.“ Tí, ktorí sa v jej vnútri pripúťali k praktikám, spôsobom čítania ešte z „čias vojny“, boli pokladaní za zaostalých. A čoskoro boli označovaní aj za neprispôsobilých, akýchsi invalidov poznačených ilegalitou, ktorí nepochopili, že Strana sa stala „inou“. Toto odsúdenie zo strany vedenia Strany bolo bezpochyby do istej miery politickou kalkuláciou. To isté je; a neskôr sa to aj ukázalo. Za dôležité pokladám však niečo iné: sú to dejiny politických „mutácií“ KS a dejiny rôznych interných „afér“, ktoré z toho vyplývali. To, čo pokladám za dôležité, je permanentnosť formy. **To, čo „sa menilo“ sa mohlo zmeniť len tým, že sa to „nezmenilo“.**

Aj tu by som mohol predstierať uspokojivú odpoveď. Stačilo by mi vidieť veci zvonku. Povedal by som: „Napriek týmto variáciám ostala „štruktúra“ invariantnou.“ A naozaj, tá organická sociálna skupina zvaná „Strana“ prešla ako každá iná takými rôznymi „stavmi zoskupení“. Cez postupnosť týchto stavov možno zistiť invariantnosť určitých funkcií a určitých foriem organizácie. Alebo ešte lepšie, od jedného stavu zoskupenia k druhému možno určiť homológie funkcií, ktoré korešpondujú. Čo nám dovoľuje bez veľkého rizika povedať, že v priebehu týchto politických mutácií, dokonca týchto reorganizácií, Strana ostávala „analogickou sebe samej“, v súlade so vzťahmi funkčnej homológie, podľa ktorých jej „stavy zoskupenia“, variabilné v čase, navzájom súvisia. To iste. A hociktorý študent politológie by to mohol bez námahy overiť. Inak nevidím, ako by sme mohli bez pripomínania tejto skúsenosti dať aj ten najmenší zmysel takému zaužívanému výrazu ako „Strana zastrelených“, ktorý označoval „stav zoskupenia“ Strany po oslobodení, vzťahujúc ho k inému: označeniu illegality. Všetko toto je triviálne.

A predsa, aj za cenu prílišného zdôrazňovania, opakujem ti znova: **„pointa“ nie je v tom.** Je to zrejme, ak si pripomenieš, čo som sa pokúšal vysvetliť na samom začiatku tohto listu, v otázke mobilného a nestáleho rázu vzťahu príslušnosti v každom „stave zoskupenia“. Spomínam si, že keď som navrhol výraz „symbolicko-telesné“ a načrtol popis oblasti, ktorú označuje, bolo to s cieľom referovať o tejto mobilnosti a o forme vzťahov, ktoré prípadne vzťah príslušnosti stabilizujú natolko, že ho zjavia ako substanciálny a pevný. Z toho plynie, že všetko to, čo by som mohol povedať pravdivého o „vnútornej štruktúre“ Strany, o relatívnej invariantnosti druhov funkcií, ktoré ju vymedzujú, ma v ničom nikdy nepoučí o tom, čo hľadám: skonštituovanie a spôsob bytia vnútri nejakého „stavu zoskupenia“, **oblasti primknutosti**, počnúc susedstvom „subjektu“, to jest počnúc tým, o čom sa tento „subjekt“ nazdáva tu a teraz, že má urobiť, povedať a myslieť v blízkosti ostatných.

Aj keby som ti povedal: „Ak som ostal poznačený spôsobom príslušnosti vlastným životu v ilegalite a následkom toho pojem 'neurčitej podstaty' má pre mňa stále silu“, nemohol by som sa uspokojiť s takou odpoveďou. Mohol by som ju pokladať len za vyhýbanie s cieľom oddialiť chvíľu objasnenia. Problémom nie je sformulovať nejaké odsúdenie s „poľahčujúcimi okolnosťami“, ale pochopiť to, čo sa skutočne stalo. Nemohol som byť nepoznačený, keď som takým bol. Ale čo pre takého poznačenie znamená „ostať“? Bolo treba, aby bolo prijaté podľa požiadaviek politického života v súlade s hrou

symbolických vzťahov, ktoré sa v nej konštituovali. Bolo tiež treba, aby sa z tejto hry zrodila aj sama špecifická oblasť primknutosti. V opačnom prípade by nebol možný návrat toho istého v rozdielnosti“ a „subjekt“ by nebol vydržal. Práve túto vytrvalosť treba vidieť aj za explicitnými dôvodmi, ktoré si „subjekt“ mohol formulovať: napríklad, „politická situácia“ doby a riešenia, aké navrhovala „Strana“. Ak hovorím „za tými dôvodmi“, znamená to, že boli dôvodmi Strany. A to, že „subjekt“ ich vzal do úvahy, len nastoľuje problém, ktorým sa tu zaoberáme.

„Oblasť primknutosti“ sa vo svojej formálnej všeobecnosti prezentuje ako stratifikovaná štruktúra, vnútri ktorej sa vzťah príslušnosti nejakého „subjektu“ k skupine posilňuje vždy lokálnym sprostredkovaním nejakého stavu zoskupenia. Charakter „primknutosti“, zvlášť sila spojenia, ktorá ju zjavuje, závisí od stupňa stratifikácie odkazových šipiek. Bez tejto minimálnej podmienky by nikdy „subjekt“ nemohlo napadnúť: „Leží mi na srdci to, čo robia ľudia, ktorí sú tu, a to, čo **mám** robiť s nimi; a ak by som to s nimi nerobil, svoj život by som pokladal za stratený.“ Práve spôsob reprezentácie tejto „povinnosti robiť s“ je pre „subjekty“ základom odlišnosti napríklad medzi príslušnosťou k nejakej sekte a príslušnosťou k rybárskemu spolku. No odkiaľ pochádza stratifikácia šipiek? Už to vieme: z toho, že ciele, ktoré označujú a ktoré potom vykonávajú funkciu zdroja, sú spoluoznačené ďalšími odkazovými šipkami, a tým skonštituované do relatívne stabilného „podpriestoru“ symbolicko-telesného poľa. „Relatívne stabilného“ znamená: symbolické odkazy vlastné podpriestoru sa už nemajú reaktivovať. Stačí im, aby boli označené takpovediac „en bloc“. Sú v pokoji: prítomné na spôsob zabudnutia. Práve tento fenomén „krytia“ som nazval „stratifikácia“.

Stupeň stratifikácie odkazových šipiek potom závisí:

1. od množstva „stabilizovaných“ podpriestorov (ak chceme, od stupňa spojenia šipiek, ktoré ich konštituujú);
2. (a to je podstatná podmienka) od možnosti podpriestorov obsahovať oblasť schopnú vykonávať funkciu zdroja smerom k cieľu, ktorý nie je v nich označený, ale ktorý môže v podstate plniť so zreteľom na ne funkciu zdroja šipky spoluoznačenia. Inými slovami, symbolický podpriestor musí obsahovať nejaký „magnet“ šipiek aspoň pre jednu oblasť symbolického priestoru, ktorú neobsahuje; a táto oblasť musí sama vykonávať funkciu „magnetu“ pre odkazové šipky, ktoré ten podpriestor neobsahuje. Takže cieľ označený na základe nejakého zdroja východiskového podpriestoru je sám oblasťou akumulácie odkazových šipiek: ale je ňou vo „svojom vlastnom priestore“. Preto som pred chvíľou povedal, že tento cieľ mohol v podstate vykonávať funkciu odkazového zdroja, ktorý by si tento raz vzal za cieľ onen podpriestor „en bloc“ a nechal ho na pokoji: iba označený.

Všimáš si, že tu nerobím nič iné než to, že referujem o výsledku svojho opisu charakteru spojenia primknutia skonštituovaného v ilegálite, keď som musel uznať, že zárodoky symbolickej formácie, ktoré som si podržal zo „svojej minulosti“, sa za daných okolností rozvinuli ako konzistentnosť zázemného sveta. Tieto zárodoky ostali v pokoji, zabudnuté, avšak spoluoznačené. Prítomné pod spôsobom krytia podľa stupňa stratifiká-

cie, ktorý v konečnom dôsledku závisel od hier symbolického odkazu, čo „zázemný svet“ vyžadoval vo svojom vlastnom priestore. Pevnosť udelená spojeniu primknutia nebola ničím iným než prijatím, ktorého sa dostalo tomuto stupňu stratifikácie, takrečeno jeho lokálnym účinkom. A pre „subjekt“, ktorý prežíva tento pohyb a je zachytený v tejto hre vzťahov, sa spojenie primknutia rozumie samo sebou. Je. To je všetko.

Čo potom znamená „vytrvať“ pre také spojenie v podmienkach „verejného života“? Ostalo jednoducho uložené niekde v hĺbke, nehybné ako nejaký nerast? Vôbec nie. Vylučovala to dialektika otvorenia a zatvorenia vlastná symbolicko-telesnému poľu. Zopakujem tu, čo som už povedal o ďalších okolnostiach. Oblasť primknutia, kde sa skonštituovalo toto spojenie, bola spoluoznačená ako ďalšia v poradí, prekrytá podľa požiadaviek a foriem stratifikácie vlastných symbolickému priestoru, kde bola len označeným podprieštorm. Jej symbolický obsah prešiel inam. Konštituovala sa ďalšia oblasť primknutia. A spojenie miesto toho, aby sa zrušilo, sa v nej malo posilniť. Posilňovalo sa podľa stupňa stratifikácie odkazových šípok, ktoré ho označovali tým, že spoluoznačovali jeho koreň, nateraz nemý ako zabudnutý pôvod, ktorý dnes môže prebudíť len požiadavka môjho diskurzu. Zabudnutý, avšak, keďže spoluoznačený, prežívajúci v tom, čo som pomenoval ako jeho „symbolický obsah“. Teda „ten istý“, ale napriek tomu ako „iný“. Spoluoznačená oblasť ostala v pokoji. Nikdy by už v nej neboli reaktivované symbolické odkazy, ktoré sa v nej artikulovali. Avšak forma vzťahu príslušnosti, ktorá sa v nej stabilizovala, mala ostať v inom poli a prežiť.

V tomto poli, v poli života agitátora za bieleho dňa, mala ostať aj štruktúra kvázisveta v zázemnom svete, vnútri ktorej sa aspoň označil a definoval, ak sa neskonštituoval, vzťah príslušnosti. A to podľa toho istého symbolického obsahu, avšak v inej hre odkazov. O tejto hre odkazov som ti už mnoho povedal v prvej časti tohto listu, keď som sa pokúšal pochopiť, čo znamená „hovoriť v mene niekoho“ a „konať s a podľa“. Teraz by som to mohol iba doslova zopakovať. Ale vtedy ešte nebola reč o „kvázisvete“ ani o „zázemnom svete“, ba ani o „oblasti príslušnosti“ ako opory stabilného rázu nejakého vzťahu príslušnosti. Bez toho, žeby som opakoval to, čo som ti vtedy povedal, treba to vzťahnúť na podivné štruktúry, zoči voči ktorým som sa ocitol. A naozaj, „hovoriť v mene niekoho“, „konať s a podľa“, „byť v a s“, skrátka, zrefazené a rozlíšené momenty politickej *synergie* sa museli ponúknuť ako výraz istej podstatnej požiadavky: požiadavky žijúcej v podzemnom svete, čo podporovala konzistentnosť kvázisveta. Kvázisveta, ktorý obsahoval niečo ako slepý bod. Avšak dokonca na základe hry odkazov, ktorá zjavovala zázemný svet, tento slepý bod bol reprezentovaný na inej scéne ako sám zdroj svetla: to, čo som vyššie nazval „reč na mieste“. V tom sa udržiaval a obnovoval ustavične symbolický obsah miesta pôvodu: tento nehybný cieľ, kde sa primknutosť upevnila. Nereálne-reálne neurčitej podstaty zvanej „Strana“ sa malo čím obohatiť.

Tieto „formálne“ úvahy (ktoré by si aj ty mohol „dedukovať“ bez námahy) ma tak privádzajú do centra konkrétneho a týkajú sa ho bezprostredne: tento stranícky život, v ktorom slová, ktoré sa mali povedať, sa rodili, zdalo sa, z miesta, kde už ich možný zmysel bol disponibilný. Ako keby ich vyslovil iný „hovoriaci subjekt“, jednota vedenia a hovorenia. No

nech by sme mu dali akékoľvek meno, Stalin či iné, tento „hovoriaci subjekt“ nebol nikým, vôbec nikým. Iba možnosťou reči. Prázdnu značkou v symbolickom priestore. Záchytnou nádržou pre odkazové šipky. Mohla ju vyplniť hociktorá telesná postava. Stalinova alebo iná. To nie je dôležité. V každom prípade by bola bývala premenená podľa „svojho miesta“.

Odkazové šipky. Záchytná nádrž. Ktoré šipky a ktorá nádrž? Musíme sa pokúsiť ich identifikovať. Neprítomnosť, o ktorej sa predpokladá, že hovorí: iste je to čudné, priznaj to. Nereálne-reálne teda zasahovalo „subjekt“ v jeho možnostiach reči? Presne tak. Pochopiť toto „postihnutie“ je podstatou problému, ktorý ma trápi: povaha „odvrátenia“ sa od filozofickej požiadavky. A tak som blízko pochopenia spojenia oboch štruktúr: symbolicko-telesného poľa, kde sa formuje oblasť primknutia, a poľa ideálít, kde sa pohybuje ten, kto vypovedá, usiluje sa vedieť, definovať a presvedčiť. A chápeš prečo: to, čo sa ocitlo „uväznené“ v slepom bode, o ktorom hovorím, sa prejavilo ako požiadavka diskurzu: „bytie osebe-pre seba“ reči. No tento „slepý bod“ sa ustavil v účinku perspektívy vlastnému zázemnému svetu. Ustavoval sa teda podľa požiadaviek oblasti primknutia, t. j. v súlade so stupňom stratifikácie nejakého symbolického podpriestoru symbolicko-telesného poľa. Avšak niektoré z enunciačných možností „subjektu“ sa v ňom ocitli uväznené. Ten bod sa teda „situoval“ v prieseku oboch spomínaných štruktúr, keďže „uväznil“ enunciačné možnosti. A naozaj, iba počnúc týmto bodom sa mohli uskutočniť výpovede ako „Strana má vždy pravdu“ a „Ktokoľvek hovorí v jej mene, je od základu pod ochranou pravdy.“ Tu nešlo o príležitostnú výpoveď. „Subjekt“ vedel veľmi dobre, že Strana sa mylila neraz a že sa ešte pomýli. Oná výpoveď sa nedala preložiť ako „Strana sa nikdy nemýlila a nikdy sa nepomýli“. Pre „subjekt“, ktorý ju vyriekol, znamenala niečo celkom iného: vyjadrovala situáciu tohto „subjektu“ vnútri neurčitej podstaty, v centre nereálneho-reálna, v priamom prieseku, kde žilo spojenie symbolicko-telesného poľa a ideálneho poľa možných výrokov. Explicitne a na povrchu sa táto situácia prejavovala takto: „Strana sa môže myliť, ale omyl je len posunom vzhľadom na 'podstatu Strany'“. Ak ostáva v súlade s touto „podstatou“, je v pravde. No ako sa skonštituoval pojem tejto „podstaty“? Práve od slepého bodu; od „prázdnej značky“, o ktorej sa predpokladá, že ju obýva „hovoriaci subjekt“, nech mu dáme akékoľvek meno. Pre jedných to meno bolo „Stalin“, pre iných „Mao“, pre ďalších ešte iné. Čo sa týka povahy tohto javu inverzie slova, vlastné mená nemajú dôležitosť. Podstatný je charakter „prázdnej značky, ktorú to, čo označuje, prichádza obsadiť. V tejto prázdnej značke bol „subjekt“ vždy neprítomný. Práve v tom spočívalo prázdno“: chýbajúce vedenie. Nieкто druhý tam teda mal byť a vedieť. V opačnom prípade by sa oblasť primknutia hneď rozpadla. Vzťah globálneho k lokálnemu sa narušil na tom istom mieste, kde sa prejavil, tam, kde „subjekt“ mal prehovoriť a komunikovať. Keďže táto politická **synergeia** sa uskutočnila za bieleho dňa, stranický život prechádzal sprostredkovaním inej formy **synergei**. Mohol subjekt konať inak než sa chcieť stať **synergosom** toho Druhého, ktorý hovoril „na mieste“? Vôbec nie. A prečo? Preto, že pretrval zázemný svet a jeho kvázisvet, a preto, že v ňom sa ustavične reartikulovali hry symbolických odkazov, ktoré ho situovali, jeho „subjekt“ na nejakom mieste primknutia, kde sa stabilizoval v čase, ktorý už teraz pominul, jeho vzťah príslušnosti.

Spojenie primknutia prežilo. Vzťah príslušnosti sa posilnil počnúc tým bodom, odkiaľ hovoril ten Druhý. V tomto pohybe „subjekt“ prijímal toto slovo ako svoje vlastné. „Šipky“,

ktoré zachytávala „prázdna značka“ (enunčiatčné možnosti), sa tak kruhovo vracali k oblasti primknutia, kde bol „subjekt“ zauzlený: k jedinej oblasti, pre ktorú bola „prázdna značka“, „chýbajúce vedenie“. Niečo zo symbolického obsahu tejto oblasti potom prešlo do enunčiatčných možností samých. A to, čo prišlo posilniť (primknutosť), ich tiež posilnilo. Bolo to to, čo „subjekt“ vyjadroval „na povrchu“ v tejto forme: „Myslím si to, čo je vhodné. A aj keby som sa často mýlil, moje omyly by boli len odchýlkou vzhľadom na Inú reč, ktorá, ak ostáva v súlade s tým, s čím má byť, sa nemýli nikdy.“

Tak vidíš. Nie je to celkom neomylný Boh, lebo ten Druhý „sa môže mýliť“. Nemusí sa vždy zhodovať s tým, čo vyžaduje „podstatu“, ktorá sa mu pripisuje. Ale je v povahe „prázdnej značky“ prijímať reč, ktorá sa nemýli. Reč, ktorú musí prijať „subjekt“ sám: nie na to, aby ju opakoval, ani na to, aby ju overoval, ale aby hovoril – počnúc tým, čo už vždy bolo v nej povedané a ešte sa hovorí. Taká je kruhosť, podľa ktorej žije tá „neurčitá podstata“ a podľa ktorej sa ukazuje, pretrváva a posilňuje sa jej pojem, to nereálne-reálne, o ktorom som ti hovoril: ideálne, symbolické a telesné pre ten istý „subjekt“ a s jeho susedstvom; predstavené vo forme vedenia. „Subjektu“ sa mala prejaviť váha slov, k spojeniu ktorých sa ocitol prinútený, počnúc touto prázdnu značkou, o ktorej sa predpokladá, že je plná, a podľa kruhových vzťahov, ktoré ustanovila.

„Medzi vecami a podľa slov“: v tom ostával. Ale inak, aspoň do tej miery, do akej tie slová niesli niečo z váhy jeho oblasti primknutia. Takže celú túto históriu, ktorá sa na rovine myslenia môže pokladať len za nejaké poblúdenie, „subjekt“ prežíval ako nevyhnutné zrefazenie momentov istej reedukácie. Čo to znamená? Že subjekt vezme do úvahy premiestnenie sprostredkovania, o ktorom som ti hovoril pred chvíľou. Také premiestnenie, ktoré, potom, čo sa ohlásilo v ilegite počas vojny, malo za bieleho dňa, vo verejnom živote, na scéne Druhého rozvinúť svoje vlastné sprostredkovania a postihnúť sebavedomie subjektu, jeho hovorenie pre druhých, jeho hovorenie pre seba samého.

„Subjekt“ prežíval, čo je vec zdanlivo podivná, tento pohyb reedukácie nepretržite s tým, čo bol a myslel si. Ako keby to, čo si podržal z minulosti (všetko to, čoho spôsob symbolického usporiadania som sa pokúsil ukázať ti), ho viedlo tam, kde sa videl, že je. Akýmsi spätným účinkom sa mu napredovanie jeho života objavilo s istou nevyhnutnosťou. Cieľ, ktorý zachytili symbolické šipky, bol iste zasiahnutý. A teraz sa uzatvoril do seba samého ako posilnený tým „slovom na mieste“; akýmsi „inde“, kde „subjekt“ symbolicky nachádzal svoje miesto pod menom Druhého, ktorý vedel. To, čím sa usiloval stať v zmysle myslenia, „filozofom“, sa teda malo nájsť tu, v poli, kde sa uskutočňovalo to premiestnenie sprostredkovania, niečo ako jeho nevyhnutné dokončenie. Ostal teda tým, čím sa vždy usilovať byť „Filozofom“. „Nového typu“, dodal. Aká história! – Neboj sa, nebudem ti ju rozprávať. Na tomto „živote filozofa“ ma dnes zaujíma jedine jeho forma.

Z francúzskeho originálu *Un destin philosophique ou pièges de la croyance*, Paríž, Grasset 1982 preložil Jozef Sivák.